

Nette

Vasa Elektriskas
kundtidning
3 | 25

**SÅ HÄR
GER DU
DINA KLÄDER
ETT LÄNGRE
LIV**

**Finland lockar
koldioxidsnåla
investeringar**

**Varför älskar
vi hårdrock?**

**Säsongens
godaste
svamppasta**

**Downhillcykling
tillför mod
och glädje**

FOTO LINUS LINDSTRÖM

Förändring skapar nya möjligheter – strategiarbete sätter kursen

Strukturerna i den globala ekonomin förändras, energiomställningen fortsätter och artificiell intelligens förändrar vårt sätt att arbeta. Det pågår stora förändringar som påverkar energibolagens planering för framtiden. Genom att förbereda oss på olika händelseförlopp strävar vi efter att säkra vår position i framtidens föränderliga verksamhetsmiljö.

Finland klarar sig bra i den europeiska elprisjämförelsen, och här finns goda möjligheter att öka produktionen av förnybar energi. Landet framstår som en attraktiv plats för investeringar, så länge vi kan säkerställa ett stabilt och förutsägbart investeringsklimat. Ur energisektorns synvinkel är den största osäkerheten hurdan ökning i förbrukningen branschen bör förbereda sig på, och hur mycket det lönar sig att investera i förväg.

Ur både företags- och konsumentkundernas synvinkel är det viktigt att det finns tillräckligt med konkurrenskraftig el och att nya fastigheter kan anslutas till elnätet inom rimlig tid. Det ligger också i vårt och kundernas gemensamma intresse att förbrukningen bättre kan styras till stunder då det finns mycket el i systemet.

Elens andel av fjärrvärmeproduktionen har ökat mycket på några år. Med hjälp av elpannor och värmelagret i Vasklot kan vi utnyttja den stora tillgången på vindkraft. Den lösningen kopplar samman olika energisystem, och möjliggör i sin tur en ökning av förnybar produktion i Finland.

AI förändrar nu snabbt arbetssätten, processerna och verksamhets-sätten. Samtidigt kräver en mer omfattande användning av AI bättre datakvalitet för att vi ska kunna effektivisera vår verksamhet och erbjuda våra kunder bättre tjänster.

Nu etablerar vi mycket på den strategiska planeringen: hur tänker vi till exempel att elpriset eller räntorna kommer att fluktuerar i framtiden. Förändringar underskattas ofta, och det kan lätt hända att man missar något som helt ändrar dessa gränsvärden. I strategiarbetet är det viktigt att fundera på vilka orsakssamband som kan ge upphov till oväntade förändringar i olika situationer. På så sätt kan vi förbereda oss för olika framtida utvecklingsvägar.

Olli Arola

direktör, strategi och samhällsansvar

Innehåll

Temaartikeln i detta nummer handlar om finländarnas kärlek för hårdrock. Vi har flest heavy metal-band i hela världen, och finsk hårdrock är också en viktig exportvara. Varför är vi så frälsta på just hårdrock och varför är vi så bra på det?

3 Bra fråga

Varför känns eld lugnande?

4 Tema

Finland blev frälst på hårdrock

12 Överbra nyheter

Ett hem för koldioxidsnåla investeringar

14 Smartare liv

Hjälp dina kläder att hålla längre

16 Ilag

En paus från vardagen med likasinnade

20 Aktuellt

Läs bl.a. om hur kabeldragning skyddar mot elovbrott, ny prissättning på börsen, hur man ger fullmakt att sköta energiärenden – och pappavitsar.

24 Föregångarna

Smartare elnät

26 Korsord

27 Recept

Höstens godaste svamppasta.

Koncernen Vasa Elektriskas kundtidning

Postadress: PB 26, 65101 Vasa

Besöksadress: Kyrkoesplanaden 0, 65100 Vasa

Växel: 06 324 5111

Kundtjänst: 06 324 5750, kundtjanst@vasaelektriska.fi

Felanmälningar till Vasa Elnät: 06 324 5710

(24 h, samtalen spelas in)

Internet: www.vasaelektriska.fi

ISSN: 1458-7297

Produktion: Aller Ideas

Chefredaktör: Mikaela Jussila,

nette@vasaelektriska.fi

Redaktionskommitté: Oona Björkbacka,

Johan Eriksson, Marko Hakamäki,

Mirja Kohtamäki, Terhi Teräväinen

Tryckeri: UPC Print

Pärmbild: Päivi Karjalainen

4041 0948

Painotuote

Varför känns eld lugnande?

Text **ELINA VIRONEN**

Under mörka höstkvällar är det mysigt att sätta sig framför brasan. Var och en som tittat på en brasa vet hur hypnotisk lågornas dans är och hur den får tankarna att sakta ner och ger lugn i sinnet.

En anledning till att elden – och även naturen – har en lugnande effekt på oss är att den upplevs med flera sinnen. När sinnena fylls av ljud, dofter, värme och andra förnimmelser fokuserar man nästan automatiskt bara på den innevarande stunden.

Möjligtvis har vi lärt oss att associera eld med avkoppling. Ofta gör man ju upp eld på kvällen, på helgen efter bastun, eller i samband med en skogspromenad. En annan förklaring är att kopplingen mellan eld och lugn är inkodad i våra gener. För våra förfäder var ju elden ett skydd mot rovdjur och köld under flera hundra tusen år.

Dessutom har kanske elden gjort att tidiga jägar- och samlarfolk kunnat ta ledigt från födosökandet. Enligt en

undersökning som forskare vid Tel Avivs universitet publicerade tidigare i år använde människan ursprungligen elden till att konservera kött genom att röka det, inte för att steka det. Samtidigt höll elden djuren borta från fångsten. På det sättet kunde man med ett stort bytesdjur livnära hela stammen i flera veckor.

Oroa dig inte om du inte har möjlighet att njuta av en äkta brasa: en undersökning från Alabama universitet (2014) visar att det också sänker blodtrycket att se på en video med lågor, åtminstone ifall man tittar på den i minst 15 minuter med ljudet påslaget.

Brasvideor har faktiskt blivit en ersättning för en eldstad. Den mest populära brasvideon på YouTube har fått 150 miljoner visningar. I julas berättade flera medier att listorna över de mest populära programmen i streamingtjänster toppades av brasvideor i stället för favoritserier och julfilmer. Uppenbarligen är eld mysigt, oavsett om den är äkta eller virtuell.

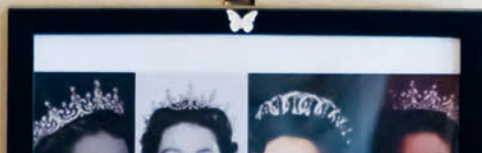
Som expert intervjuades **Annika Kolster**, specialist i allmänmedicin, utbildningsöverläkare och doktorand.

Text JOHANNA TILUS Foto MARI LAHTI

Finland blev frälst på hårdrock

Heavy metal är finsk folkmusik. Det finns fler hårdrocksband per invånare hos oss än någon annanstans i världen. Var tredje finländare säger sig lyssna på hårdrock. Hårdrock är också något som Finland är känt för ute i världen. Men varför är vi så entusiastiska över hårdrock?

Sarita Kotkavalkama har varit såld på hårdrock sedan tonåren. Maken och barnen delar samma musiksmak. Kotkavalkama njuter av metal i alla variationer, men de viktigaste subgenrerna för henne är nu metal och power metal. Banden som ligger henne närmast hjärtat är amerikanska Korn och tyska Helloween, som hon ska se på scen i november. Hennes barn ska göra henne sällskap på spelningen.

Helsingforsaren **Sarita Kotkavalkama** har minst 700 cd-skivor i sin skivhylla. "95 procent av dem är något slags heavy metal eller hårdrock", berättar hon.

De första skivorna i hennes liv, två vinylplattor, fick hon i julklapp när hon inte ännu ens gick i skolan: den ena var av popduon *Modern Talking* och den andra av Kiss som spelade lite tyngre rock.

"Jag kommer ihåg att jag tyckte om båda två."

I sitt barndomshem blev Kotkavalkama bekant med all slags musik. Hennes föräldrar lyssnade ömsom till hårdrock, ömsom till **Katri Helena**.

"Genom min syster lärde jag också känna **Yö**, **David Bowie** och *Bon Jovi*. På radio hörde jag också tyngre musik, och redan i tonåren kändes just hårdrock på något sätt mest som min egen grej."

Idag är *Korn*, en av pionjärerna inom nu metal, en av Kotkavalkamas favoriter. Hon har även två tatueringar med *Korn*-tema.

"Jag har en *Korn*-logotyp på min vänsterarm och ett stycke av låten *Hater* på högerarmen. Jag har sammanlagt tio tatueringar, varav sju har någonting med musik att göra. Min lillbrorsa kallar mig för en vandrande bandkatalog!"

Kotkavalkama har lyssnat på *Korn* sedan år 2008.

"Tidigare avskydde jag bandet, men sedan råka-de jag i en ny livssituation höra låten *Alone I Break*, och den gick hem direkt. Ens musiksmak förändras med åren."

Kotkavalkama lyssnar på hårdrock mest på YouTube, en låt i taget, eftersom ingen skiva är bra nog i sin helhet, tycker hon.

"Eller – jovisst, det finns en som är det! Soloskivan av **Jonathan Davis**, *Korns* vokalist, skulle jag kunna lyssna på i 12 timmar varje dag."

Men ibland måste hon också låta maken välja vilken musik som spelas hemma.

"**Ismo** tycker mer om growlmetal där trummen låter som om hen jobbar på ackord, och vokalisterna grymtar som om hen skulle vilja spy. Många tror att det är just det heavy metal handlar om, men det är bara en subgenre."

Giglook med kajalpenna

Kotkavalkama hittade sin make på Tinder för nio år sedan. Redan profilbilden gav en fingervisning om att han möjligen hade samma intressen som hon.

"Jag tror inte Ismo har andra skjortor än bandtröjor. Också största delen av mina kläder är bandtröjor eller helsvarta skjortor. Jag tar aldrig ett annat bands tröja när jag går på en spelning."

Kotkavalkama går ofta på konserter, och då är det trevligt att avvika från vardagslooken och köra

med mer effektfullt smink. Till saken hör mörkt ögonsmink med svart kajalpenna, röd eller lila ögonskugga, mascara och ibland läppstift.

Kotkavalkama säger att hon har hittat nya kompisar och bekanta på hårdrocksfestivaler, men slutligen är det inte musiksmaken utan personligheten som gör en människa intressant, tycker hon.

"Alla behöver inte tycka om metal. Jag är inte intresserad av alla möjliga hårdrocksevenemang, bara spelningar och festivaler."

Kotkavalkama har även rest utomlands för att se metalband. Vägen har burit till Sverige, Tyskland, Grekland och Frankrike. Det har dock blivit krångligare att resa eftersom hon sedan ett par år tillbaka behöver en rullstol på spelningar.

"Jag föddes för tidigt och fick en hjärnskada som gör att jag har väldigt dålig balans. Jag orkar inte heller stå länge och har svårt att gå i trappor."

Hon ber också alltid någon att komma med henne på spelningen. Det kan vara maken, en kompis eller ett av hennes barn.

Hårdrockare gillar schlager

Även Kotkavalkamas vuxna barn tycker om hårdrock.

"Mitt yngre barn är mycket som jag när det gäller musiksmak och karaktär. Det äldre lyssnar också på hårdrock, men även till exempel koreansk K-pop."

Förutom hårdrocksspelningar går Kotkavalkama gärna och ser till exempel **Ressu Redford**. Hon förundrar sig över den seglivade missuppfattningen att metalfansen aldrig lyssnar på annat än metalmusik.

"Ingen har någonsin frågat mig varför jag lyssnar på hårdrock, men jag har ofta fått frågan hur en hårdrockare kan gilla till exempel *Sir Elwoodin hiljaiset värit*."

Men nu frågar vi: varför lyssnar Kotkavalkama på heavy metal?

"Den musiken återspeglar på något sätt hur jag känner mig: Finland är ett så pass mörkt och dystert land att man behöver mörk och dyster musik! Men å andra sidan gör till exempel power metal en på glatt humör – i synnerhet om man lyssnar på hur **Andri Deris** sjunger i *Halloween*."

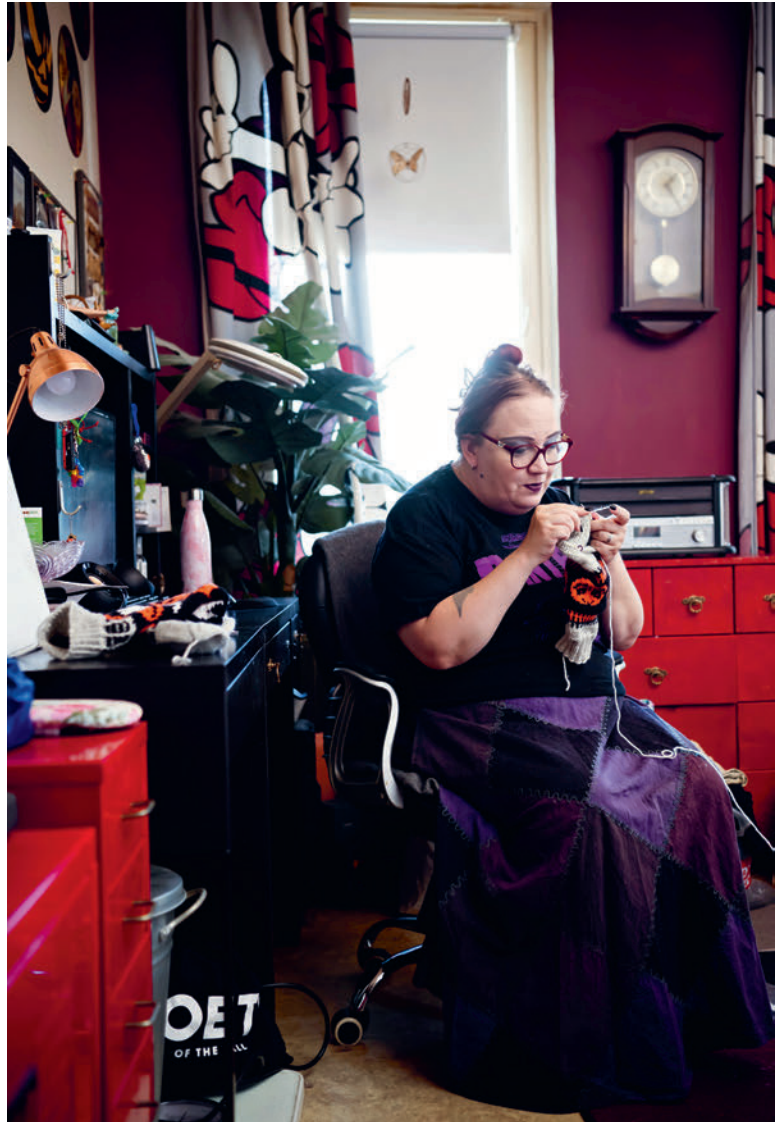
Under mörka höstkvällar ljuder hårdrocken, och ofta sticker eller syr Kotkavalkama till dess toner.

"När händerna är sysselsatta har man mer rum för tankar."

Kotkavalkama sticker både traditionella randiga sockor och egna modeller. På hennes egna långskaftade yllestrumpor lyser en *Korn*-logo. Naturligtvis. ●

Sarita och Ismo Kotkavalkama är båda hängivna hårdrockare. "Det syns ju hur långt som helst!", skrattar de. Till familjen hör också nio katter som alla har ett namn som börjar på P: Pamela, Pii, Pyro... "Mina första katter var Pähkinä och Pippuri. Det var så det började."

A person's legs are shown from the knees down, sitting on a blue tufted sofa. They are wearing black socks with white text. The left sock has the text "DON'T LET WATER KILL YOU" and the word "KORN" below it. The right sock has the text "DON'T LET WATER KILL YOU" and the word "KORN" below it. The background is a wall with a floral pattern and a framed picture.

FOTO ISTOCK

4 skäl till att **hårdrock blomstrar** i Finland

1 Melankoliskt folklynne

Professor i konstledning och entreprenörskap vid Sibelius-Akademien **Toni-Matti Karjalainen** har forskat kring och skrivit böcker om export av finsk hårdrock. Han har ofta fått frågan varför Finland är så stort inom hårdrock.

"Fast det har Finland varit först sedan millennieskiftet, när de första större banden började bli uppmärksammade utomlands. Jag hittade själv till hårdrocken som 10-åring i mitten av 1980-talet, och då kunde ingen ana att Finland en dag skulle bli ett av de ledande länderna inom heavy metal."

Enligt många föddes heavy metal som genre i och med att brittiska *Black*

Sabbath släppte sitt debutalbum för 55 år sedan.

"Under 80-talet utvecklades heavy metal till ett storfenomen när band som *Iron Maiden*, *Judas Priest* och *Metallica* blev enormt populära."

Finländarnas kärlek till hårdrock förklaras ofta med långa, mörka vintrar och vårt melankoliska folklynne.

"Uppenbarligen är det något i den finska mentaliteten som gör tung musik så tilltalande. Kanske hjälper metal oss att kanalisera bort negativa känslor. Många hårdrocksmusiker har också sagt själva att de knappast hade börjat göra så tung musik om de hade bott i Spanien."

2 Tolerant atmosfär

Olikt många andra länder har det i Finland alltid varit allmänt accepterat att gilla heavy metal.

"Till exempel i USA och Sverige pågick det under en tid en samhällsdebatt om huruvida heavy metal och dess mörka visualitet skadar ungdomar. Finska artister däremot berättar att de aldrig haft problem med att de spelar och skriver metal."

Många hårdrocksmusiker har finslipat sina färdigheter med samma pietet som de som spelar klassisk musik. Några av dem är riktiga sång- och gitarrvirtuoser.

"Grundarna till finska *Apocalyptica* har fått en utbildning i klassisk cello på Sibelius-Akademien. Och framlidne **Alexi Laiho** från *Children of Bodom* var en teknisk virtuos som var brett erkänd i de internationella gitarrkretsarna."

Under de senaste årtiondena har man börjat prata om hårdrock i till och med lovordande ton. Den har blivit en stark kulturell produkt för oss.

"Stödet och synligheten i samhället har säkert bidragit till hårdrockens framgång. När president **Sauli Niinistö** besökte **Obama** år 2016 började Obama sitt tal med att påpeka att Finland är ett heavy metal-land. Det stärkte uppfattningen att hårdrock inte är något marginellt fenomen."

3 Överflöd av alternativ

Nightwish, HIM och Children of Bodom är enligt flera mått de mest framgångsrika hårdrocksbanden i Finland. Vänner av finsk metal har dock ett överflöd av alternativ att välja mellan både när det gäller band och musikstil.

"Nuförtiden är det svårt att tala om hårdrock eller metal som ett samlingsbegrepp, eftersom det finns tiotals olika subgenrer."

För tillfället är en ny typ av band som blandar till och med poppiga element i sin musik populära i synnerhet bland de unga metallyssnarna. Här är finska *Blind Channel* ett bra exempel.

"Även om de räknas som metal och de spelar på metalfestivaler definierar de sig själva som violent pop."

När det gäller sångtexter tycker Karjalainen att målandet av fantasier och dystopier är standard i heavy metal, men det har också förekommit samhällseliga och aktuella teman ända från hårdrockens barndom.

"Under 2000-talet har sångerna även handlat om ekologiska frågor och djurens rättigheter, även om det inte är mainstream."

4 Hemtrevlig gemenskap

Att lyssna på metal är en personlig upplevelse för Karjalainen. Han tycker om att försjunka i sin egen värld med hörlurar på i hemmets lugna vrå. Men han vet att just gemenskapen är ett av de viktigaste särdragen i hårdrockskulturen för många.

"När jag går på konserter märker jag ofta att metalfolket är ganska likadana överallt. Även om det finns människor från vitt skilda bakgrunder och åldrar förenas man av musiken. Man är med en gång på samma våglängd och känner sig som hemma. Det kanske har att göra med att hårdrock trots alla olika kulturella nyanser ändå estetiskt och tonalt är en mycket global genre."

Hårdrocksfestivaler får ofta beröm för sin atmosfär.

"Fast det kan gå vilt till på scenen och också bland publiken under spelningar så är festivalgästerna för det mesta skötsamma, sociala och hjälpsamma. Och även om det är bandtröjor och svarta kläder som förenar metalfansen stilistiskt är det ingen som ser snett på någon som klär sig i rosa!"

Finska metalfans är också varmt välkomna till hårdrocksspelningar i utlandet.

"Finland har ett starkt rykte i metalkretsar. När man säger att man är från Finland blir man ofta bemött med intresse och beundran."

Något för alla smaker

Hårdrock har en uppsjö av intressanta subgenrer. Känner du till de här?

Opeth

Meshuggah

Altar of Despair

Babymetal

NU METAL | Limp Bizkit, Linkin Park och System of a Down spelar för fullbokade festivaler och arenor. Kännetecknande för nu metal är distorderade gitarrsound och tunga basgångar. Många band har också blivit inspirerade av rap. Nu metal blev populärt i slutet av 1990-talet och är idag speciellt omtyckt bland de unga metalfansen. Många anser *Korn* vara ett av de första nu metal-bandet.

PROGRESSIVE METAL | Den tyngre varianten av progressiv rock skiljer sig från annan metal med sina komplicerade trumkomp och taktarter. Låtarna utvecklas och växer ofta så att en inledningsvis enkel melodi successivt får fler och fler ytterligare element. Låtarna består av flera delar och kan vara tiotals minuter långa. Lyssna till exempel på svenska *Opeth* och amerikanska *Dream Theater* och *Tool*.

DJENT | Typiskt för denna typ av metal som för det mesta har sina rötter i progressive metal och trash metal är bland annat ett lågt stämt och starkt distat gitarrsound och en komplicerad rytm. Framstående exempel på denna subgenre som uppstod i början av 2000-talet är svenska *Meshuggah*, brittiska *Tesseract* och amerikanska *Periphery*.

DEATHCORE | Denna genre som kombinerar element från metalcore och death metal är mest känd för sin snabba och tunga ljudbild och sången som förenar lågt morrande, growl, och högre vrål. Deathcore föddes i början av 2000-talet och beskrivs ofta som intensiv och aggressiv. Företrädare för dagens sound inom deathcore är bland annat amerikanska *Shadow of Intent* och finska *Altar of Despair*.

KAWAII METAL | Denna japanska genre är en av de mest speciella varianterna inom hårdrock. Genrens pionjär är *Babymetal* som grundades år 2010 och där stjärnorna var tre flickor i förpuberteten. Sångarna i kawaii metal-bandet är idoler i Japan, och sångtexterna är gulliga och positiva.

FOTO SIMONE ÅBACKA

Metalfestivaler är inte evenemang dit folk kommer på stundens ingivelse för att gotta sig i solen. "Det spelar ingen roll om det snöar! Publiken kommer ändå. Men artistlistan måste vara så intressant att folk köper biljetterna i förväg." Det vet promotorn för Kaaos Festival Arto Mäenpää av erfarenhet.

linemagasinet för tung rock *Kaaoszine* och dess internationella systemmagasin *Chaoszine*.

"Vårt magasin är den största musikpublikationen i Finland och den mest aktiva i världen. Jag har många kontakter till band i olika länder, och det var delvis därför lätt att sätta ihop en artistlista för festivalen."

Mäenpää själv fattade tycke för den tyngre musiken i tonåren när han hittade till den lokala punklegenden *Klamydia*.

"Det var inkörsporten till hårdrockens och metalmusikens värld. Sedan hittade jag till 90-talets nu metal-band och black metal."

Det intressanta med heavy metal för Mäenpää är mångsidigheten och upprockheten.

"Vanlig rock gav mig inte längre samma känsla som metal som därför blev en allt starkare del av mitt dagliga musiklyssnande. Nuförtiden har min musiksmak dock blivit bredare och jag lyssnar på all sorts musik, fast fortfarande för det mesta metal."

•••••

Mäenpää avvisar inte tanken på att också anordna en festival med annan musik än hårdrock någon gång.

"Det skulle vara intressant att introducera nya koncept i Vasa."

Men än så länge koncentrerar sig Mäenpää fullt på Kaaos Festival. Största delen av nästa sommars program med nästan 20 artister är redan fixat. Namnen har inte publicerats ännu, men det har ändå redan sålts 400 biljetter.

Mäenpää tycker att det är just valet av artister som metalfestivaler kan sticka ut från mängden med, till exempel genom att plocka stigande stjärnor eller artister som sällan gör spelningar.

"I somras hade vi band från Schweiz, Norge, Sverige, Italien och England. Finska *Catamenia* i sin tur gjorde sin första spelning på åtta år hos oss. Den drog folk ändå från Japan."

Hårdrocksfolket skäms bort i Vasa

Vasabon Arto Mäenpää har en lång karriär som huvudredaktör för ett hårdrocksmagasin bakom sig, och har direkt kontakt med många artister. Därför var det senare inte alltför svårt för honom att bygga upp ett nytt hårdrocksevenemang.

I juli dånade det mäktigt på Vasklot i Vasa när metalmusikfesten Kaaos Festival gick av stapeln. Som vanligt för hårdrocksfestivaler gick allt lugnt och ordnat till.

"Metallyssnarna ser kanske mörka och dystra ut, men allmänt sett är det just de som är bland de mest skötsamma på stora publikfester. Alla festivalgäster förnas av musiken, och därför slipper man oftast större störningar", säger festivalpromotorn **Arto Mäenpää**.

Evenemanget byggdes upp av en liten grupp som gick därifrån med en bra känsla.

"Feedbacken har varit enbart positiv. Banden, agenterna och publiken har alla berömt evenemanget."

Mäenpää visste i förväg att en festival vanligtvis inte går på plus första året.

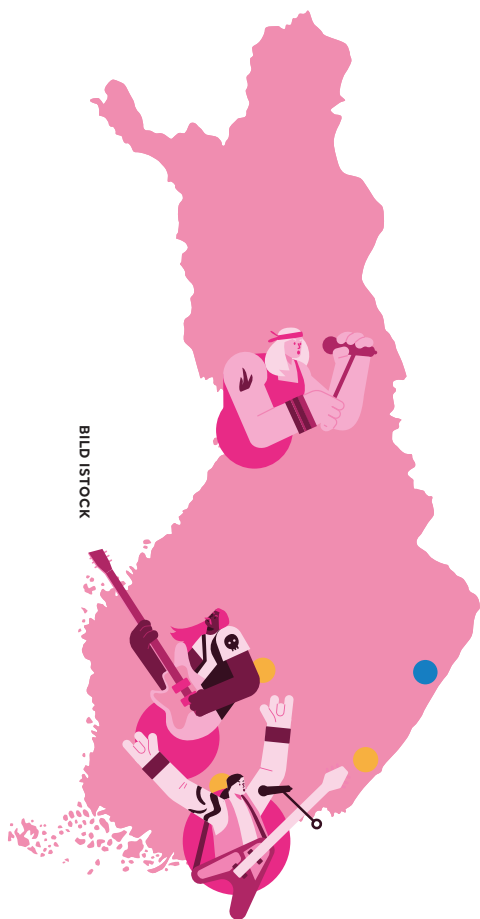
"Klart att det inte är trevligt att behöva betala för att man jobbat flera hundra timmar, men i alla fall blir det festival nästa sommar också."

•••••

Idén om en ny metalfestival fick sin början på hösten 2024 när Mäenpää kontaktade **Ari Rintamäki**, som är promotorn för rockfestivalen *Lisää Löylyä* i Vasa, för att prata om ett eventuellt samarbete.

"Ari frågade mig direkt varför jag inte ordnar en egen festival och lovade hjälpa till på produktionssidan. Sedan gick det undan ganska fort."

Mäenpää är ett starkt varumärke i metalkretsarna. Han har ett tjugotal år på nacken som huvudredaktör för on-

Hårdrocksbanden kartlagda

Finland sägs ha flest heavy metal-band per invånare i världen, men var i Finland finns de?

Sibelius-Akademiprofessorn **Toni-Matti Karjalainen** har placerat ut hårdrocksgrupperna på kartan. Tyngdpunkten verkar följa befolkningstätheten: Helsingfors har överlägset flest metal-band (784), efterföljt av Tammerfors (330) och Uleåborg (259).

Men om man jämför antalet band med antalet invånare på orten så förflyttas Hårdrocksfinlands huvudstad till Jyväskylä och Riihimäki efterföljda av Villmanstrand, Hyvinge och Tammerfors. I Kides finns 21 hårdrocksband, vilket är mycket för en ort med 10 000 invånare. Å andra sidan är Kides också födelseorten för *Nightwish*.

KÄLLA: WiderScreen, 2023

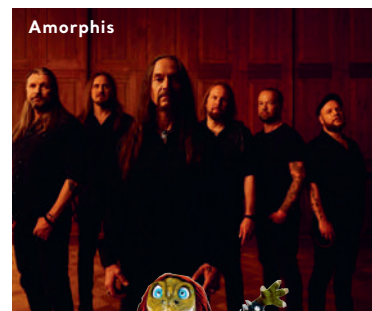
Toppen av finsk hårdrock

Nightwish är alla tiders mest framgångsrika band i Finland. Deras album har sålt i över 10 miljoner exemplar. De har turnerat runt om i världen sedan årtionden tillbaka.

Apocalyptica är ett av de mest framträdande exportvarumärkena i finsk hårdrock: över 4 miljoner sålda album och över 1 000 spelningar utomlands.

Amorphis började sin karriär på 1990-talet och är fortfarande aktuella. De släpper sitt 15:e album *Borderland* i höst och gör en Finlandsturné mot slutet av året.

Hevisaurus riktar sig till barn. Bandet som uppträder klädda i dinosauriedräkter har sålt över 170 000 album i Finland och även gett ut musik på flera andra språk.

RASKAS SUOMI

SUOMALAISEN METALLIN TARINA

ARKELO
JESKAUTELA
JAUHO MÄRTTÄNEN

2022

Tung bok om heavy metal

Den färskta boken *Raskas Suomi: Suomalaisen metallin tarina* (Tungt Finland: Historien om finsk heavy metal) (Johnny Kniga, 2025) berättar om den finska hårdrockens resa från en ringaktad subkultur till en nationell stolthet. De drygt 700 sidorna innehåller fakta, berättelser och bilder som omspannar hela vägen från de musikaliska experimenten under de späda åren till de internationella genombrotten. Bland de över hundra intervjuade finns folkära artister, personer som verkat bakom kulisserna, forskare och undergroundnamn.

OMSLAG TERO AHONEN / JOHNNY KNIGA

FOTO SAM JAMSEN / RPM

FOTO FRANZ SCHEPERS / SONY MUSIC FINLAND

Ett hem för koldioxidsnåla investeringar

Finland lockar koldioxidsnåla investeringar som sätter fart på den ekonomiska tillväxten och hjälper oss att uppfylla klimatmålen.

Text **ELINA VIRONEN** Foto **KIRSI-MARJA SAVOLA**

Datacenter, batteriindustri, väteekonomi, energilager. Nyheter om planerade nya investeringar i koldioxidsnåla ekonomi i Finland duggar tätt. Finlands Näringsliv EK bekräftar att det verkligen finns en strid ström av projekterade investeringar till Finland just nu.

Antalet projekt med låga koldioxidutsläpp i Finland uppgår till över 1 100 och deras sammanlagda värde är över 300 miljarder euro, visar EK:s Datafönster. Värdet på projekt som redan är i gång eller där det slutliga investeringsbeslutet är taget uppgår till cirka 39 miljarder.

”Det är ett avsevärt tal med tanke på den annars svaga ekonomiska situation där Finland befinner sig”, säger **Ulla Heinonen** som är EK:s chef för grön tillväxt.

EK syftar till att främja en lagstiftning i Finland och ett beslutsfattande i EU som gynnar investeringar. Dess ståndpunkt är att Finland vinner på att gå i täten när det gäller koldioxidsnåla och cirkulär ekonomi.

”Det är en möjlighet till ekonomisk tillväxt då flera länder strävar efter en grön omställning och cirkulär ekonomi. Vi i Finland har metoder som även kan hjälpa andra att reducera sina utsläpp och komma vidare mot en grön omställning.

Konkurrensen om projekt är hård

Finland tävlar om koldioxidsnåla investeringar med andra EU-länder, USA och Kina.

Att investeringar är så lockande beror på flera orsaker. Konkurrensen inom EU är hård bland annat på grund av de nya strängare utsläppsminskningsmålen. Om ett planerat projekt blir verklighet blir det lättare för världsländet att minska sitt koldioxidavtryck. På det globala planet har det spända geopolitiska läget gjort att många länder framhäver vikten av självförsörjning av energi.

Det som avgör vilket land som till slut rör hem ett projekt är vem som kan erbjuda den mest kostnadseffektiva och konkurrenskraftiga affärsmiljön.

”Det pågår en tuff tävling om statsstöd även i Europa.”

Många länder, bland annat Finland, lockar koldioxidsnåla investeringar med olika investeringsstöd och skattelättnader som täcker en del av marknadsrisken. Finland har dock även andra fördelar.

”Våra konkurrensfördelar är förmanlig koldioxidutsläppsfri el, ett pålitligt elnät, ett stabilt samhälle, kunnig arbetskraft och ambitiösa klimatmål.”

Politik ökar attraktiviteten

För att företag ska våga investera måste politiken i Finland och EU vara långsiktig och förutsebar, påminner Heinonen.

Det är också viktigt att göra tillståndsprocessen smidigare för att projektet ska kunna fortskrida från plan till genomförande snabbare än i nulä-

get. Idag kan processen ta flera år.

”Nu har vi ett bra regeringsprogram där det finns flera projekt som ska göra tillståndsproceduren snabbare.”

Heinonen tycker dialogen och transparensen under tillståndsprocessen behöver utvecklas. Det skulle kunna göra det enklare för allmänheten att godta projekten.

”Transparens förbättrar dialogen mellan projektutvecklare, myndigheter och lokalsamhället.”

Vad Finland behöver just nu är flera industriprojekt som ökar efterfrågan på ren energi.

”Det finns en massa projekt för förnybar energi som väntar.” ●

FAKTA

EK:s Datafönster

- * Realtidsdatabas över offentliggjorda investeringsplaner inom grön omställning i Finland och som Finlands Näringsliv upprätthåller.
- * Databasen grundades år 2021.
- * Vem som helst kan anmäla ett nytt projekt till Datafönstret.
- * Läs mer (på finska) på www.ek.fi/vihreat-investoinnit.

Investeringar i grön omställning är avgörande när vi strävar efter en hållbar ekonomi där naturen, ekonomin och välfärden är i balans, anser Ulla Heinonen, chef för grön tillväxt vid Finlands Näringsliv.

Hjälp dina kläder att hålla längre

En noppig stickad tröja och en täckjacka med hål i. Ska man slänga dem och köpa nytt? Nej! Läs Marthornas experttips för klädvård.

Text **JOHANNA TILUS** Foto **ISTOCK**

Det lönar sig alltid att tänka på om ens slitna kläder med ett eller annat knep skulle kunna hålla ett par år till, säger **Niina Silander**, ledande expert på mat och skötsel av hemmet hos finska Marthaförbundet.

"Att ta god hand om sina kläder sparar på både plånboken och miljön. Det är aldrig bättre för miljön att köpa ett nytt plagg."

Textilindustrin är, liksom energiindustrin, en av de mest miljöbelastande branscherna. Billigt snabbmode, som ofta är av låg kvalitet, gör situationen ännu värre. Att vårda kläder väl är ett motanfall mot slit och släng-kulturen och problemet med textilavfall. Silander rekommenderar att vi reparerar våra kläder även om vi inte längre kan använda dem själva.

"Det lönar sig att laga ett hål eller sy i en knapp om plagget är i gott skick och kan säljas på loppis. Utslitna och sköra textilier ska däremot slängas i textilavfall."

3 TIPS FÖR KLÄDVÅRD

1. Ta bort fläckar genast, tvätta sparsamt

Salt funk mot rödvin, hårspray löser upp spår av kulspeppenna och kokande vatten tar bort blåbärsfläckar. Det finns precisionsmetoder för olika typer av fläckar, men om man inte kommer ihåg dem utantill klarar man sig bra med tre vanliga rengöringsmedel.

"Flytande tvättmedel innehåller ämnen som löser upp proteiner och fetter och fungerar bra mot många typer av smuts. På fettfläckar rekommenderar jag handdiskmedel, och om fläckarna är mer ingrodda är galltvål värd att testa", säger Marthaförbundets expert Niina Silander.

Det är viktigt att behandla fläckarna genast när de uppstår. Tänk också på om det är nödvändigt att tvätta hela plagget.

"Tvättning sliter också på tyget. Ibland räcker det att ta bort fläcken lokalt."

Läs alltid tvättrådet även om du bara ska ta bort en enkel fläck.

"Har man fått en matfläck på en ylletroja ska man inte gnugga fläckstället med varmt vatten för att yllet inte ska filta sig eller bli noppigt. Ofta räcker det att man duttar med en fuktig trasa med fläckborttagningsmedel och sedan låter en torr trasa suga upp vätskan."

Om plagget är i behov av uppfräschning räcker det ofta med vädning.

"Stickat blir fräscht redan efter en timme i utomhusluft. Har man bara haft plagget på en eller två gånger kan det fräschas upp med klädsteamer."

En noppig ylletroja blir snygg igen med en klädborste. På syntetiska material däremot sitter nopporna oftast fast på ytan. Därför kan en noppborttagare eller noppkam vara på sin plats.

2. Lappa, laga och pigga upp

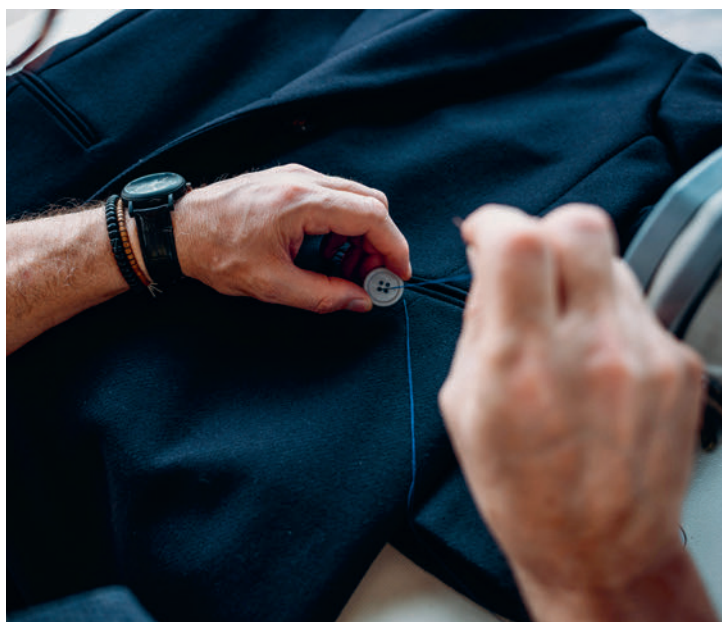
Idag är det trendigt att spetsa till loppisfynd och andra gamla kläder och ge dem en ny personlig design. Fenomenet gör Silander glad.

"Nu får spår av tidens tand synas. Om det inte går att lappa ett hål diskret så kan man göra en lapp som är en effektfull detalj i sig. Om du inte kan dölja det, framhäva det!"

En symaskin kan vara bra att ha, men att sy i en knapp eller en liten lapp går fint även för hand. För täckkläder som kan vara svåra att sy i finns självhäftande laglappar som man bara klistrar direkt på tyget.

Om det känns för krävande att byta ut en dragkedja eller laga ett värdefullt plagg själv så rekommenderar Silander att man anlitar en expert.

"Det är alltid bra att stötta finskt hantverk."

3. Borsta eller tvätta din favoritjacka

Med lite vård kan en vinterjacka bli nästan som ny. Laga trasiga fickor och sy i knappar som saknas. En ulljacka håller sin form bättre om den borstas grundligt med en klädborste.

En dunjacka som varit i aktiv användning skulle Silander tvätta i tvättmaskin. Det lönar sig dock att förbehandla kragen och ärmlinningar.

"Fläckar av makeupkräm kan torkas av med flytande tvättmedel, micellärvatten för sminkborttagning eller våtservetter."

Det rekommenderas att man doserar lite mindre tvättmedel än normalt, men Silander har ett extra tips även här.

"Man kan göra det effektivare genom att tvätta jackan ihop med en stor frottéhandduk. Den grova handduken gnuggar och rengör jackan i tvätten."

Adrian Westö klarar
med bravur hoppet
på downhillbanan på
vinteridrottscentret
Öjberget i Vasa.

En paus från vardagen med likasinnade

Text **ELINA VIRONEN** Foto **PÄIVI KARJALAINEN**

Föreningen för terrängcykling och downhill Trail Riders Vaasa kombinerar cyklandets glädje med byggande och underhåll av cykelstigar. Gemenskapen håller huvudet piggt och ger medlemmarna mod att utmana sig själva.

Trail Riders har närmare 200 medlemmar och ett par eldsjälar som gör en stor insats för att hålla verksamheten igång. Downhill kräver en ordentlig utrustning, och av säkerhetsskäl rekommenderas det att man inte kör ensam. Aki Laurila hittade till downhillåkning för fem år sedan, Fredrik Erickson har hållit på i tjugo år.

Aki Laurila

Fredrik Erickson

10-åriga Jaakko Ryhänen och Oscar Friman, som också agerar liftskötare, tar en pratstund efter downhillträningen. Man kör downhill bara när det är ljus ute.

Downhillåkarna tar skidliften upp till toppen av Öjberget.

Markku Hamarila har hållit på med cykling i ett tjugotal år.

Aki Laurila har gjort i ordning utrustning för vintern i god tid. På bilden syns en stigtrampningsmaskin av märket Snowdog.

Christian Westö kör downhill med sin son.

Markku Hamarila och Aki Laurila ute i terrängen i Skogsberget.

Aki Laurila: "Att cykla är att umgås och ha det skoj med vänner, men på cykel."

Fredrik Erickson: "I en grupp vågar man köra också på ställen som man kanske inte hade valt om man körde ensam. När någon kör före får man känslan att jag också ska testa. Man utmanar sig själv."

Markku Hamarila: "Det är väldigt belönande att våga köra någonstans där man inte kört tidigare."

Aki: "Det är roligt att cykla tillsammans. Vi kör på en stig den ena efter den andra och om någon gör en liten tabbe så skrattar vi åt det tillsammans. Vi tar inte det så allvarligt. Detsamma gäller för downhill."

Fredrik: "Ett problem med downhill är att vi bär hjälm och skyddsglasögon som täcker en stor del av ansiktet. Jag har lärt känna tiotals människor genom cykling men jag märker inte nödvändigtvis dem i affären, till exempel, eftersom jag vanligtvis känner igen dem på basen av cykeln och hjälmen."

•••••

Aki: "Trail Riders Vaasa har ett antal aktiva, såsom vi tre. Jag bygger stigar,

Fredrik organiserar downhillträningar och **Markku** sköter byråkratin."

Markku: "Vi har runt tvåhundra medlemmar. Antalet har mångdubblats sedan jag började. Då kunde de mest fanatiska killarna på bara cykelspår i skogen känna igen vem som hade kört där. Nu finns där så många cykelspår att det inte är möjligt."

Fredrik: "Alla entusiaster är inte medlemmar, men föreningen behövs för att vi genom den får saker gjorda. Vi har till exempel fått tillstånd att använda liften på Öjberget som Vasa stad äger. Det är fint. Jag och en annan medlem har gått liftutbildningen och finns alltid på plats när vi använder liften. Vi försöker arrangera downhillträningar en gång i veckan."

Aki: "Jag för min del tycker om att bygga stigar. Det slukar all min fritid, ungefär tusen timmar förra året, och därför har jag inte hunnit cykla så mycket. Vi behöver bygga stigar eftersom terrängen i Vasatrakten är så knepig att det annars inte riktigt går att cykla där. Jag har alltid några andra tokskallar med mig och vi har också blivit nära kompisar."

Markku: "Jag däremot cyklar hellre än bygger. Men jag har också alltid en liten grensåg med i ryggsäcken."

•••••

Aki: "Vi håller kontakt genom föreningens WhatsApp-kanaler. Utöver föreningens officiella kanal har vi kanalen Ordet är fritt där man också delar icke-cyklingrelaterade saker, till exempel bra vitsar man hittat på internet."

Fredrik: "Vi har också en grupp med bara svenskspråkiga cyklister. Där hittade jag förra året ett gäng som jag reste med till Åre i Sverige för att cykla. Det var en man som är ett par år äldre än jag, hans 14-åriga son och två tjugoåringar. Jag kände dem knappt förut, men när man bor ihop i en vecka så hinner man lära känna varandra ganska väl."

Aki: "Det är fint med en sport som förenar människor i alla åldrar. Då får man olika perspektiv på livet och ens bubbla blir större när man inte bara umgås med folk som har samma yrke, i mitt fall ingenjörer."

Fredrik: "Precis. Man märker att det finns bra människor överallt."

Aki: "När man är ute och reser så pratar man inte bara om cykling utan allting mellan himmel och jord. Där sitter vi tillsammans och grillar på kvällarna. Vi har kul ihop helt enkelt, alla får lite semester hemifrån."

•••••

Fredrik: "Vad jag får tacka cyklingen för är att jag har en gemenskap som håller mig pigg i huvudet. Man har vän-

FAKTA

Trail Riders Vaasa

* **FÖRENING** för terrängcykling och downhill i Vasa som främjar möjligheterna för intresset i Vasanejden.

* **GRUNDAD** år 2019.

* **HAR** 172 medlemmar och 6 stödmedlemmar.

* **UTFÖR** markbearbetning endast med tillstånd från kommunen och/eller markägaren.

* **VINTERUNDERHÅLLER** ett nätverk av maskintrapade friluftsstigar på 60 kilometer och öppna för alla. Organiserar en årlig insamling för att finansiera detta.

* **LETAR** du efter cykelklubbar gå till pyoraily.fi. Information om downhillbanor hittar du på ski.fi/bike-park-finland.fi och rutter för mountainbike på bikeland.fi.

ner att prata med och sällskap på resor och andra aktiviteter. Det behövs ett gäng för att underhålla downhillbanor och bygga nya cykelstigar. Det går inte att göra allt på egen hand."

Aki: "Det är kul att man genom det här intresset hittat en grupp likasinnade eftersom man som medelålders annars nästan inte umgås med kompisar."

Fredrik: "Jag tror att utan gemenskapen skulle cykling bara vara motion, medan den nu är en fritidsaktivitet med motion som bonus."

Aki: "När man håller på med ett fritidsintresse känner man sig som en del av något." ●

Lyckat språng ut i det okända

Serviceexpert Anne-Mari Myntti bytte till fjärrvärmebranschen vid årsskiftet – och har inte ångrat sig. Hon har även tipsat en gammal kollega att söka till Vasa Elektriska.

Text **ELINA VIRONEN**
Foto **PÄIVI KARJALAINEN**

Namn:
Anne-Mari Myntti
Arbete: serviceexpert
Familj: make, barn på
6, 8 och 11 år,
samt hunden Ramu
Fritidsintressen:
joggning, gym och
cykling

1 Vad var det som fick dig att söka efter nytt jobb?

”Jag jobbade 18 år inom teleoperatörbranschen där jag gjorde allt möjligt. Jag längtade efter nya utmaningar. När jag såg annonsen om en plats som serviceexpert hos Vasa Elektriska blev jag intresserad med en gång. En bekant till mig som hade jobbat här hade bara gott att säga om arbetsgivaren. Dessutom hade folk gjort långa karriärer hos Vasa Elektriska, vilket också var ett gott tecken.

Nu förstår jag varför det är så. Vi har ett sammansvetsat team och kollegorna är väldigt trevliga. Det är alltid okej att be om hjälp. Jag uppskattar också mycket att jag själv kan påverka mitt arbete. Jag har till exempel fått vara med i projektet med att byta ut fjärrvärmemätarna där de behövde extra händer. Vi har flexibel arbetstid och möjlighet till distansarbete, vilket gör det lättare att förena arbete och småbarnsvardag. Kanske det bästa beviset på att jag trivs är att jag också tipsade en gammal kollega till mig att söka hit.”

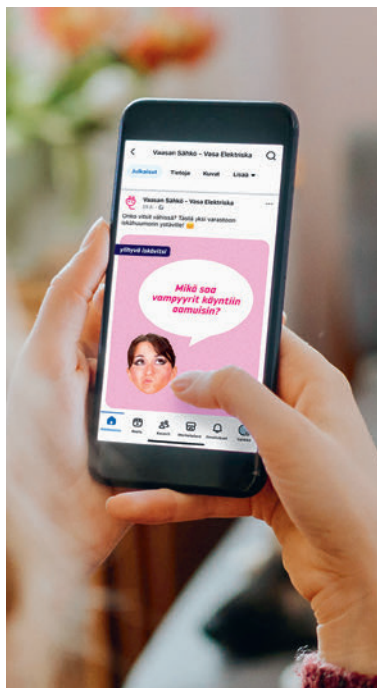
2 Hur känns det nya jobbet?

”Jättebra. Det var ett språng ut i det okända, men lyckligtvis fick jag en omfattande handledning, även om jag fortfarande har en del att lära mig. Varje dag upptäcker man något nytt. Mina kollegor har sagt att deras erfarenhet är att man efter ett år börjar känna att man kan det här. Jag tycker om att arbetet är så mångsidigt. Kundenservice utgör faktiskt bara en liten del av min arbetstid. Därtill består jobbet av till exempel fakturakontroll, rapportering, överföring av avtal, uppdateringar och olika typer av utvecklingsprojekt.

Kundservice och fakturering känner jag redan från teleoperatörbranschen, men energibranschen, den tekniska sidan kring fjärrvärme och de tillhörande systemen var nytt för mig. Jag visste inte heller att de tekniska grejerna kan vara så intressanta. Det är kul att lösa olika utmaningar i systemen.”

3 Vilka är dina aktuella tips för fjärrvärmekunder?

”Kolla att sommarspärrentilen har öppnats om den varit stängd. Dessutom är det bra att kontrollera att fjärrvärmeutrustningen ser ut att vara i ordning och inte till exempel har läckage. Misstänker man att allt inte är i sin ordning kan man beställa en kontroll på vasaelektriska.fi/konditionsgranskning.”

Följ oss på våra sociala medier!

Elfakta och humor

Knasiga vitsar, överbra husdjur och intressanta artiklar! Följ våra sociala medier för humor, frågesporter, men också kalla fakta om el.

Under hösten kommer vi på våra sociala medier att bland annat måla stenar och dela elfakta i passliga munsbitar. Följ med! Du hittar oss på Facebook, Instagram och TikTok.

Kundrespons

”Bytet av mätaren gick bra, professionellt och på överenskommen tid. Tack.”

Fjärrvärmemätarbytet går framåt

I slutet av oktober har vi tillsammans med vår samarbetspartner Elvera bytt ut fjärrvärmemätare hos cirka en tredjedel av våra kunder. Feedbacken om utbytesprojektet har varit positiv: betyget som kunderna har givit är 9,5/10. Projektet fortsätter ända till år 2028. Läs mer på vasaelektriska.fi/matare

BILDER ISTOCK

6 st. lyckliga Vaasa Festival-vinnare

I juli lottade vi ut biljettpaket till Vaasa Festival. De lyckliga vinnarna var: **Camilla Nyman, Sari Kleemola, Tarja Valkeakari-Luoma, Maria Lae, Marjo Ylimäki och Maria Nordman.** Grattis!

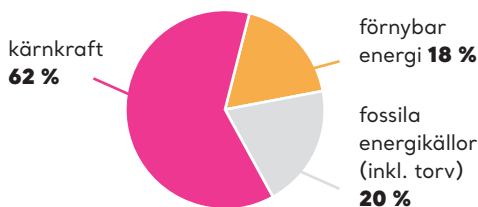
BILDER ISTOCK

När behöver man en fullmakt för att sköta energiärenden?

Du behöver en fullmakt i situationer där du sköter en annan persons avtals- eller faktureringsärenden eller om du behöver hjälp med att sköta dessa ärenden själv. Du kan ha en äldre förälder eller ett vuxet barn som behöver din hjälp, eller kanske behöver du ta hand om ett dödsbos angelägenheter? Visste du att du som fullmaktsgivare antingen kan ladda ner en fullmaktsbotten eller fylla i ett fullmaktsformulär på vår webbplats? På samma ställe hittar du också mer information om hur du ska agera i dödsboets energifrågor. Läs mer: vasaelektriska.fi/fullmakter

Den sålda elens källor

Den el som Vasa Elektriska sålde under 2024 kan fördelas enligt energikälla så här:

Specifika utsläpp av koldioxid från vår elförsäljning uppgick till 138,40 g/kWh. Vid elproduktionen uppstod 1,48 mg förbrukat kärnbränsle per kWh. Se uppgifterna per elprodukt: vasaelektriska.fi/elensursprung

Ändring i prissättningen av börsel

Finland och hela EU övergick i början av oktober till en 15 minuters elmarknad, vilket innebär att elens marknadspris (spotpris) anges i 15-minutersperioder i stället för timvis.

För våra produkter del börjar kvartstidsprissättningen tidigast den 1 november. Ändringen gäller endast kunder vars prissättning är kopplad till elbörsen.

Övergången till kvartsmarknad kräver inga åtgärder från våra kunder. Läs mer: vasaelektriska.fi/kvartspris

Banksektorn kräver större precision av betalarna

EU:s förordning om omedelbara betalningar kräver att vi ska vara extra noggranna med att kontonumret och namnet på betalningsmottagaren är rättskrivna. Om du inte får dina räkningar i ett elektroniskt format, kontrollera att betalningsmottagarens uppgifter är samma som på pappersräkning- en när du betalar i din nätbank. Fråga din bank för mer information. Läs mer: vasaelektriska.fi/omedelbar-betalning

Byt pappersfakturan till en elektronisk faktura och delta i utlottningen!

Får du fortfarande din faktura på papper? Här kommer en bra orsak till att byta den till en elektronisk faktura. Du kan fritt välja mellan e-faktura, e-postfaktura, Kivra eller OmaPosti. Beställ en elektronisk faktura senast 30 november 2025, så deltar du i utlottningen av S-gruppens presentkort. Sammanlagt lottar vi ut 15 st. presentkort à 30 €. Vi meddelar vinnarna personligen om vinsten. Läs mer om att ta i bruk en elektronisk faktura: vasaelektriska.fi/betalningar. Läs koncernen Vasa Elektriskas regler för dragningar: vasaelektriska.fi/lotteri.

Jordkablar ger färre elavbrott

Stormar är största orsaken till långa elavbrott på hösten och vintern i Vasatrakten. Vasa Elnäts driftchef Petter Södergran berättar hur man förbereder sig inför stormar och hur man arbetar när stormen slår till.

Varför ska man förbereda sig inför stormar?

Stormar kan ställa till långvariga elavbrott när de faller träd på ellinjer. Inom Vasa Elnäts distributionsområde har vi senast erfårit hårda stormvindar år 2019 och 2020, när stormarna Aapeli och Aila rasade.

”Den genomsnittliga årliga avbrottstiden för våra kunder under de åren var runt tio timmar. Därefter har avbrotten varit ungefär en tiondedel av det. Stormarnas andel har alltså varit mycket stor”, berättar Vasa Elnäts driftchef **Petter Södergran**.

I synnerhet har stormen Aapeli fäst sig i hans minne.

”Jag var på kontoret och tittade ut genom fönstret och såg hur det snöade vågrätt. Då tänkte jag att kan det finnas ett enda träd kvar därute.”

Stormarna Aapeli och Aila orsakade hundratals fel. Att åtgärda skadorna krävde lika mycket arbete som ett normalt underhåll under två års tid, och det skulle göras så fort som möjligt.

”Vi fokuserade alla möjliga resurser på reparationerna som till slut blev utförda på ett par veckor.”

Vilket är det mest effektiva skyddet mot stormskador?

Det mest effektiva sättet att stormskydda elnätet är att gräva ner kablarna i marken. Det har Vasa Elnät gjort under en lång tid, och arbetet fortsätter. Idag är 55 procent av mellanspänningsnätet jordkablats, och i lågspänningsnätet uppgår andelen redan till 77 procent.

Ett annat sätt att förbereda sig är att sköta skog. Vasa Elnät röjer de så kallade ledningsgatorna för kraftledningarna i mellanspänningsnätet med cirka sex års mellanrum. Dessutom samarbetar nätbolaget med markägarna om att sköta skog i kantzoner.

”Det är nödvändigt eftersom ofta är det just de träd som växer vid sidan av ellinjen som faller på ledningarna.”

Ett tredje sätt att förbereda sig är att sätta av extra resurser när stormen ser ut att dra in. Det behövs extra händer och ögon för att röja bort fallna träd och

ta emot felanmälningar från kunder. För den händelse att stormen skulle vara exceptionellt hård har Vasa Elnät en storstörningsorganisation med en tydlig verksamhetsmodell.

”Vi har en bra stämning på jobbet också när det stormar eftersom alla vet vad de ska göra och var och en kan koncentrera sig på sin uppgift.”

Vad önskar ni av kunder under stormen?

Elnätet blir mer och mer intelligent hela tiden: det finns fjärravläsbara sensorer i nätet som hjälper till att upptäcka fel. Men man hoppas ändå på hjälp från kunderna när det stormar.

”Vi hoppas att kunder hör av sig till oss och anmäler träd som fallit på ledningarna. Anmälan kan göras i Vasa Elektriskas mobilapp eller på vår webbplats.”

Innan man anmäler felet kan man kontrollera störningskartan på vasaelnat.fi om bolaget redan vet om felet. För att se elavbrott i andra distributionsområden, besök sahkokatkokartta.fi.

Smartare elnät

Finska Safegrid gör elnäten smartare och säkrare. Företagets teknologi används på flera håll ute i världen – bland annat i Vasa Elnäts distributionsnät.

Text **ELINA VIRONEN** Foto **MARI LAHTI**

IDÉN: Snabbare felsökning

Tjänsten som Safegrid erbjuder elnätsbolag består av trådlösa sensorer som installeras i elnätet och en molnbaserad dataanalysprogramvara. Den gör att elnätsbolaget snabbare och mer exakt kan upptäcka och lokalisera fel i distributionsnätet och till och med förutse dem.

”Om det uppstår ett fel i nätet visar vårt system ett X på kartan: det är just där felet ligger. Det kan låta som en självklarhet, men det är inte det”, berättar Safegrids VD **Paula Laine**.

När man genast vet var felet ligger går det snabbare att åtgärda det än med traditionella metoder där man måste leta efter felet inom ett större område.

När det gäller att förutse fel tittar systemet efter små avvikelser i elnätets

funktion. Om ett ställe i nätet ständigt uppvisar symptom kan det vara ett tecken på ett begynnande fel, till exempel en lös kabelskarv eller skadad ellinje.

När man upptäcker felet redan i det här skedet kan det korrigeras innan det uppstår störningar i eldistributionen.

”De traditionella felsökningsteknikerna reagerar först när elen bryts”, berättar Laine.

EFFEKTEN: Ökad leveranssäkerhet

Safegrid hjälper till att förbättra leveranssäkerheten av el vilket är allt viktigare i ett samhälle som elektrifieras. Våra vardagliga sysslor, såsom inköp, kommunikation och trafik, är allt oftare beroende av el. Även kritiska samhällssektorer kräver el för att fungera.

Samtidigt möts distributionssäkerheten av nya utmaningar, till exempel extremväder som blir allt vanligare till följd av klimatförändringen.

Även den världspolitiska osäkerheten kan orsaka risker som drabbar de centrala samhällsfunktionerna, som eldistributionen.

”Vår lösning stärker riskhanteringen med avseende på de här nya utmaningarna. Oavsett om felet beror på extremväder eller en mer konventionell faktor lokaliserar vårt system det lika effektivt. Det är bara flera möjliga orsaker som upptäcks.”

Safegrid har cirka 80 kunder på olika håll i världen. Vasa Elnät är en av dem. Vasa Elnät använder sig redan av Safegrids teknologi i en del av sitt nät, och i år kommer man att införa det intelligenta övervakningssystemet i ett ytterligare avsnitt på 270 kilometer.

FRAMTIDEN: Internationell tillväxt

Finska elnätsbolag har en viktig roll i Safegrids tillväxthistoria. Företaget har kunnat testa sin lösning i inhemska elnät – till exempel i Vasaregionen – och utveckla den vidare utifrån kundfeedback.

Den största tillväxtpotentialen finns ändå på den internationella marknaden.

”Vi har haft ett globalt perspektiv ända från början. Teknologin i sig är internationell, och fler av våra nyckelpersoner har en bakgrund i Nokia, vilket har stärkt det här tankesättet.”

Den snabbast växande marknaden för Safegrid är USA. Företagets verksamhet där växte närapå 400 procent under första hälften av 2025. I Europa är den låga investeringstakten i branschen en utmaning.

”Den utmaningen tacklas bäst av fördomsfria och välledda företag, såsom Vasa Elnät, som snabbt nog vågar införa ny teknologi.” ●

Safegrid Oy är ett Esbobaserat företag som grundades år 2019 och specialiserar sig på att förbättra driftsäkerheten i elnät. Bland deras kunder finns elnätsbolag i Europa, USA och Asien. Av kunderna är ett tredjotial finska och resten internationella. Koncernomsättningen år 2024 uppgick till cirka 1,5 miljoner. Företaget sysselsätter omkring 30 personer.

Paula Laine blev VD för Safegrid år 2023. Dessförinnan var hon VD för finska Klimatfonden. Safegrids tjänst består av en analysprogramvara och blå sensorer som installeras på kraftledningsstolpar. Potentialen är stor: enligt Laine har utvecklingen av smarta elnät knappt kommit igång på det globala planet.

Höstens godaste svamppasta

Recept **MINNA RAUTIO-PAKASTE** Foto **MARI LAHTI**

Kantareller eller trattkantareller kan enkelt förvandlas till en aningen finare svamppasta. Grönkål och timjan sätter pricken över i:et.

Förbered svamparna och grönsakerna.

Borsta rent svamparna med en bakpensel och skär dem i lagom stora munsbitar. Skala och hacka löken. Skala vitlöksklyftorna och skär dem i skivor. Skölj och torka grönkålen, skär bort hårda bladskäft och skär bladen i strimlor. Plocka av bladen från timjanstjälken.

Fräs i en stekpanna.

Hetta upp lite vatten i stekpannan. När vattnet dunstat av tillsätt svamparna. Fräs svamparna tills största delen av vätskan har kokat bort. Tillsätt olja, timjan, salt och peppar. Fortsätt fräsa en stund.

Koka pasta.

Koka upp vatten och tillsätt salt. Lägg i pastan och koka enligt anvisningarna.

Tillred såsen.

Lägg grönkålsstrimlorna i pannan och rör om en stund. Tillsätt grädden och låt såsen sjuda tills pastan är färdig. Sila pastan och tillsätt en deciliter av kokvattnet i pannan. Smaksätt såsen med citronsaften.

Blanda ihop ingredienserna.

Blanda ihop den varma såsen och pastan i en kastrull. Servera med vegansk ost eller parmesan.

Till fyra portioner pasta med skogssvamp behöver du:

- 1 l färsk skogssvamp (t.ex. kantareller eller trattkantareller)
- 1 lök
- 2 vitlöksklyftor
- 150 g grönkål
- 2 msk olivolja
- 5 stjälkar färsk timjan
- 1 tsk salt
- ¼ tsk svartpeppar
- 1 burk (2 dl) havregrädde
- 1 dl av kokvattnet från pastan
- 1 msk citronsaft
- 400 g linguine- eller fettucinepasta

SÅSEN KRÖNER SVAMPFÅNGSTEN

Skogssvamparnas umami-smak är svår att överträffa. Till pasta passar det bäst med snabblagade svampsorter. Testa också med till exempel färticka och blek taggsvamp.

**VASA
ELEKTRISKA**

SÅ HÄR SKÄR DU UT EN VASA ELEKTRISKA-PUMPA

Du behöver en pumpa, olika knivar, en sked eller glasskopa, och en penna. Skydda bordet eller skär pumpan utomhus.

- 1.** Skär av toppen på pumpan eller gör ett hål i botten.
- 2.** Skrapa bort frön och fruktköttet med en sked.
- 3.** Rita en stor fyrkant med runda hörn och inuti den två mindre fyrkanter ovanpå varandra. Skär den större fyrkanten bara halvvägs genom skalet så att ljuset lyser igenom. Skär ut de små fyrkanterna helt och hållet.
- 4.** Putsa kanterna.
- 5.** Sätt in en LED-lampa eller ett ljus och lägg tillbaka toppen.

*Pumpan håller
sig ute i kylan,
men tål inte frost.*

Fler tips:

vasaelektriska.fi/pumpalykta